

Dominika Strok-Amain¹, Maciej Kret²

 <https://orcid.org/0000-0003-3592-3588>

 <https://orcid.org/0000-0003-3123-8313>

OBSZARY EKWIWALENCJI W JĘZYKU POLSKIM I JĘZYKU CHIŃSKIM NA PRZYKŁADZIE FUNKCJI PRZYPADKÓW

Streszczenie: W ostatnich latach wśród Chińczyków obserwuje się rosnące zainteresowanie nauką języka polskiego na poziomie akademickim. Jednocześnie zarówno studenci, jak i lektorzy borykają się z problemem istotnego braku odpowiednich materiałów dydaktycznych. Ich przygotowanie musi być poprzedzone stosownymi badaniami oraz refleksją teoretyczną nad różnymi typami zagadnień. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie obszarów ekwiwalencji języka chińskiego i języka polskiego z perspektywy glottodydaktycznej. Analizowane w tekście zagadnienia skupione są wokół gramatyki funkcjonalnej, w szczególności zaś dotyczą kwestii funkcjonalnego wymiaru polskich przypadków. Obszar porównywanych konstrukcji zawężono do etapu nauki, w którym student chińskojęzyczny po raz pierwszy spotyka się z tą nową dla niego i obszerną kategorią gramatyczną, czyli do poziomu biegłości językowej A1. Deklinacja nie występuje w języku chińskim, lecz funkcje składniowe i komunikacyjne, które w polszczyźnie pełnią poszczególne przypadki, mają pewne odzwierciedlenia w chińszczyźnie. Przedstawiona analiza pozwoliła wyłonić te nietypowe dla odbiorcy chińskiego miejsca oraz wskazać poszczególne konstrukcje czy wyrazy funkcyjne, które używane są w podobnym celu w jego ojczystym języku.

Słowa kluczowe: język chiński, język polski jako obcy, gramatyka funkcjonalna, funkcje przypadków, deklinacja

¹ dominika.strok@kul.pl, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Językoznawstwa, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

² maciej.kret@kul.pl, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Literaturoznawstwa, II Katedra Sinologii, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

© by the author, licensee Łódź University – Łódź University Press, Łódź, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)
Received: 1.10.2024; Revised: 18.11.2024; Accepted: 16.12.2024.

The percentage share of the author in the preparation of the work is: D. Strok-Amain 60%, M. Kret 40%.

Funding Information: not applicable. Conflicts of interests: none. Ethical Considerations: The Authors assure of no violations of publication ethics and take full responsibility for the content of the publication. Declaration regarding the use of GAI tools: not used.

AREAS OF EQUIVALENCE BETWEEN POLISH AND CHINESE AS EXEMPLIFIED BY THE FUNCTIONS OF GRAMMATICAL CASES

Abstract: Recent years have seen a clearly increasing interest in learning Polish among the native speakers of Chinese. At the same time, both students and teachers struggle with the problem of a significant shortage of appropriate teaching materials. The preparation of such materials must be preceded by relevant research and theoretical reflection on various types of issues. The aim of this article is to indicate some areas of equivalence between Chinese and Polish. Due to its glottodidactic approach, the problems analysed in the article are focused on functional grammar, and particularly concerning the functional dimension of grammatical cases in Polish. The scope of structures compared has been narrowed down to the learning stage in which a Chinese student encounters this unknown and extensive grammatical category for the first time, namely up to the A1 level of language proficiency. Even though there is no declension in Chinese, the syntactic and communicative functions that particular cases fulfill in Polish are in some ways reflected in the former language. The present research has made it possible to identify those features, unusual for the Chinese learner, and to indicate particular structures or function words that are used for a similar purpose in their native language.

Keywords: Chinese language, Polish as a foreign language, functional grammar, functions of grammatical cases, declension

1. WPROWADZENIE

W ostatnich latach zagadnienie nauczania języka polskiego jako obcego (jpjo) w grupach chińskojęzycznych jest coraz częściej dyskutowane przez glottodydaktyków. Ma to związek z rosnącą popularnością polszczyzny wśród mieszkańców Państwa Środka: od 1954 do 2009 r. naukę języka polskiego oferowała jedna chińska uczelnia (PUJO³), a w 2023 r. było ich już dziewiętnaście⁴ (Małejka 2021b, s. 190–191; *Nauka polskiego w Chinach* 2020). Jak podkreśla A. Ruszer: „tak niebywalej eksplozji polonistycznej nie odnotowało wcześniej żadne z państw na świecie” (Ruszer 2022, s. 338). Jest to skutek polsko-chińskich relacji politycznych i ekonomicznych, strategii chińskiego rządu oraz działań polskiej dyplomacji publicznej.

Nowy kontekst edukacyjny stanowi wyzwanie dla lektorów i studentów. Chińczycy reprezentują bowiem znacząco odmienny od zachodniego krąg kulturowy, posługują się także innym systemem językowym oraz pismem składającym się ze znaków. Najwięcej trudności sprawia im przyswajanie wymowy

³ PUJO – Pekijski Uniwersytet Języków Obcych.

⁴ W roku akademickim 2022/2023 w Chinach języka polskiego uczyło się ponad 800 studentów (Serwis Rzeczypospolitej Polskiej 2023). W Polsce kształciło się wówczas 1904 studentów z Chin (ponad 400 więcej niż w poprzednim roku), nie są jednak dostępne statystyki dotyczące wybieranego przez nich kierunku studiów (Siwińska 2023).

i gramatyki (Fu, Li 2021; Malejka 2021a, s. 471)⁵. Problemy te potęguje brak materiałów dydaktycznych dopasowanych do chińskiego odbiorcy – powinny one być opracowane w języku chińskim, aby studenci mogli z nich korzystać podczas samodzielnego utrwalania materiału, a ich kontekst nie powinien stanowić dodatkowego problemu. Znane na Zachodzie postaci czy wytwory zachodniej kultury, które są zwykle przytaczane w podręcznikach do jpjo, mogą nie być oczywiste dla Azjatów (zob. Li 2012).

Ważnym czynnikiem w procesie dostosowywania zajęć jpjo do Chińczyków jest świadomość edukacyjno-kulturowych uwarunkowań ich postaw. Studentów z Państwa Środka cechują odmienne od zachodnich standardy zachowań w wielu dziedzinach życia, przykładowo – inne podejście do hierarchii społecznej, relacji międzyludzkich, grzeczności językowej czy nawet do odpoczynku (zob. Malejka 2021a; Prizel-Kania 2020). W sytuacji lekcyjnej preferują odmienne strategie komunikacyjne, inaczej też odnajdują się w interakcjach z lektorem (zob. Kubicka, Olkiewicz, Berend 2023; Oczko 2020). Stosowane przez Chińczyków praktyki edukacyjne opierają się na przetwarzaniu informacji przez prawą półkulę mózgową, w przeciwieństwie do dominujących na Zachodzie strategii lewopółkulowych (zob. Prizel-Kania 2021).

Istotne jest również rozbudowywanie wiedzy bezpośrednio dotyczącej problemów systemowych, np. poprzez analizę błędów popełnianych przez studentów chińskojęzycznych i trudności językowych, na które napotykają. Mają one związek nie tylko z wybiórczym lub nieutralnym przyswojeniem wiedzy (np. reguł gramatycznych), ale także z różnicami typologicznymi pomiędzy językiem chińskim a językiem polskim, które skutkują transferem negatywnym (Mikulska 2016). Różnice te są zauważalne w wielu obszarach, m.in. na płaszczyźnie fonetyczno-fonologicznej (w chińszczyźnie większość wyrazów składa się z jednej lub dwóch sylab, podczas gdy polszczyzna obfituje w o wiele dłuższe słowa, zawierające ponadto zbitki spółgłoskowe), w sposobie notacji języka (pismo chińskie nie opiera się na fonetycznym systemie zapisu)⁶ czy w systemie gramatycznym.

⁵ Ekstremalnym przykładem sytuacji, w której trudności te całkowicie zdemotywowały studentów, są doświadczenia Anny Fu i Wanying Li (2021) z prowadzenia lektoratu w Chinach: na pierwszy semestr kursu zapisało się 125 studentów, a w drugim naukę kontynuowało jedynie 18 z nich.

⁶ Mieczysław Jerzy Künstler zauważył, że próbowano notować fonetycznie znaki chińskie, jednak odbywało się to w ograniczonym zakresie, bez wypracowanego systemu. Badacz, bazując na słowniku Xu Shena, opisał sześć kategorii znaków pisma chińskiego. Należą do nich uproszczone rysunki wyobrażanych obiektów (piktogramy proste); ich połączenia (piktogramy złożone); symbole pojęć, których nie da się narysować (piktogramy abstrakcyjne); znaki, w których jeden element nawiązuje do kategorii semantycznej, a drugi do wymowy (znaki piktograficzno-fonetyczne); znaki zapożyczone z innych kategorii na zasadzie podobieństwa fonetycznego

Analizą porównawczą elementów polszczyzny i chińszczyzny zajmował się już Jyun-Yi Deng w rozprawie doktorskiej poświęconej sposobom wyrażania funkcji instrumentalis w języku chińskim jako wyjściowym i języku polskim jako docelowym. Badacz wykazał, że w chińszczyźnie wyznacznikiem tej funkcji są określone czasowniki: 用 *yòng* ‘używać’, 坐 *zuò* ‘jechać, siedząc w jakimś pojeździe’, 搭 *dā* ‘korzystać’, 乘 *chéng* ‘podróżować czymś’ oraz 騎 *qí* ‘siedzieć okrakiem’. W polszczyźnie wyrażanie narzędzia czynności jest realizowane poprzez narzędnik, gdy czasowniki w zdaniu oznaczają czynność poruszania się lub wymagają, aby narzędzie użyte przez agensa bezpośrednio działało na pacjensa (zob. Deng 2021). W pozostałych przypadkach potrzebne są wyrażenia przyimkowe.

W obu językach istnieją związki między strukturą semantyczną zdania a środkiem formalnym, sygnalizującym funkcję instrumentalis. Podczas gdy dla języka chińskiego wyznacznikiem funkcji instrumentalis są w strukturze powierzchniowej ściśle określone czasowniki, przyjmujące dopełnienie przedmiotowe nazywające narzędzie, język polski, poza zasadniczym dla instrumentalis przypadkiem gramatycznym narzędnika, posiada szeroki wachlarz wyrażen przyimkowych (Deng 2021, s. 185).

Deng w podsumowaniu pracy zaznaczył, że otwartym polem do badań są analizy innych zjawisk semantycznych wspólnych dla obu języków i sposobów ich realizacji w strukturze powierzchniowej zdania. Niniejszy artykuł inicjuje wypełnianie tej obszernej luki. Jego celem jest przedstawienie obszarów ekwiwalencji w języku polskim i języku chińskim z perspektywy glottodydaktycznej, w której za język obcy i wyjściowy przyjęto język polski. Zagadnienie to zawężono do pierwszej obszernej kategorii gramatycznej, z którą styka się student, czyli do fleksji imiennej.

Tekst rozpoczęto od przedstawienia podstawowych struktur współczesnego języka chińskiego, stanowiących punkt wyjścia do dalszych rozważań. Następnie, na podstawie programów nauczania języka polskiego jako obcego (Janowska i in. 2016), wyszczególniono funkcje przypadków polszczyzny z poziomu A1 (mianownika, dopełniacza, biernika, narzędnika oraz miejscownika) i opisano, w jaki sposób są one realizowane w języku chińskim⁷.

(znaki zapożyczone); a także niejasna w interpretacji kategoria – znaki tworzone przez modyfikację już istniejących (znaki odwrócone) (Künstler 1970, s. 68–72; 2000, s. 47).

⁷ Omówienie funkcji związanych z wyrażeniami przyimkowymi – stanowiącymi odrębne, obszerne zagadnienie – ograniczono do minimum. W artykule występują podstawowe wyrażenia przyimkowe, które są wprowadzane na początku nauki opierającej się na podręcznikach *Polski jest cool* (Piotrowska-Rola, Porębska 2017) oraz *POLSKI krok po kroku* (Stempek i in. 2010).

Posłużyła do tego wiedza związana z wykształceniem autorów⁸, oparta na materiale źródłowym – kompendiach gramatycznych i podręcznikach do języka chińskiego (Huang, Li 2016; Zemanek 2013; Zajdler 2005; Yip, Rimmington 2004). Przykłady zdań obrazujących dane zagadnienie zostały opatrzone transkrypcją pinyin oraz tłumaczeniem dosłownym, zgodnie z konwencją przyjętą w publikacji Ewy Zajdler (2005)⁹.

Zasadność badania opiera się na świadomości istotnej roli języka ojczystego przy rozwijaniu kompetencji gramatycznej języka obcego: język rodzimy stanowi podstawę rozumienia struktur językowych – bazujące na nim strategie dydaktyczne podnoszą wrażliwość i refleksyjność językową uczniów, a nawet poczucie bezpieczeństwa związane z przekonaniem o właściwym zrozumieniu komunikatu (Wach 2017).

Sali (2014, s. 311) zauważa, że zastosowanie języka ojczystego w wyjaśnieniach zawitych reguł gramatycznych, poprawianiu błędów, a także podawaniu przykładów międzyjęzykowych służy również obniżeniu ciężaru kognitywnego w przetwarzaniu ważnych, niejednokrotnie trudnych informacji. Jak wyjaśnia Iluk (2008, s. 36), rozumienie inputu w języku obcym oraz zauważenie regularności w warstwie syntaktycznej znacznie bardziej obciąża pamięć roboczą i pochłania znacznie więcej energii kognitywnej niż w przypadku przetwarzania danych w języku rodzimym. Język ojczysty w takich sytuacjach pełni zatem funkcję kompensacyjną, niezmiernie istotną w poznawaniu gramatyki, zwłaszcza w przypadku uczniów na niższym poziomie zaawansowania językowego, dla których zrozumienie nowego, abstrakcyjnego materiału jest już i tak dużym wyzwaniem (za: Wach 2017).

2. PODSTAWOWE STRUKTURY WSPÓŁCZESNEGO JĘZYKA CHIŃSKIEGO

Język chiński¹⁰ charakteryzuje wielokategorialność oraz wielofunkcyjność wyrazów i morfemów. Typologicznie jest on zaliczany do języków

⁸ Autorzy są absolwentami sinologii I i II stopnia oraz specjalizacji glottodydaktycznych (D. Strok-Amain – nauczanie jpjo; M. Kret – nauczanie jchjo).

⁹ Chociaż od publikacji monografii E. Zajdler upłynęły prawie dwie dekady, pozycja ta wciąż pozostaje jedynym polskojęzycznym kompleksowym opracowaniem gramatyki języka chińskiego, przeznaczonym dla studentów średnio zaawansowanych i zaawansowanych.

¹⁰ Niniejszy artykuł dotyczy języka chińskiego standardowego (普通话 *pǔtōnghuà* ‘mowa powszechna’). Jest to urzędowy język Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL), którego naucza się w ramach kursów językowych w Chinach oraz na kierunku sinologia w Europie. System ten

izolujących, tzn. takich, w których o znaczeniu danego zdania decyduje pozycja zawartych w nim wyrazów; ma też cechy języka aglutynacyjnego (Zajdler 2010, s. 19). Podstawową strukturą zdania w języku chińskim jest schemat: *podmiot – orzeczenie – (dopełnienie)*¹¹.

Czasowniki w języku chińskim charakteryzuje aczasowość, tj. z samej formy czasownika nie można odczytać, kiedy dana czynność została wykonana. Czas czynności określany jest poprzez okolicznik czasu, kontekst bądź partykuły. Jedną z takich partykuł jest 了 *le* występująca bezpośrednio po czasowniku (zob. Zemanek 2013, s. 17–18).

(1) 我吃了晚饭。

Wǒ chī le wǎnfàn.

ja jeść PART kolacja

Zjadłem/am kolację.

Należy jednak zauważyć, iż partykuła 了 *le* nie wprowadza czasu przeszłego, lecz wskazuje na aspekt perfektywny czasownika. Jej użycie jest możliwe również w odniesieniu do przyszłości. Poniższy przykład sygnalizuje, że czynność 去睡觉 *qù shuìjiào* ‘iść spać’ nastąpi bezpośrednio po tym, gdy czynność 吃 *chī* ‘jeść’ zostanie zakończona.

(2) 吃了晚饭以后，她就去睡觉。

Chī le wǎnfàn yǐhòu, tā jiù qù shuìjiào.

jeść PART kolacja po, ona właśnie iść spać

Gdy ona zje kolację, pójdzie spać.

Do podstawowych cech systemu języka chińskiego, znacząco odróżniających go od polszczyzny, należy również występowanie klasyfikatorów. Klasyfikator stosuje się prawie przed wszystkimi rzeczownikami, gdy występują one z liczebnikiem lub z zaimkiem wskazującym¹², np.: 两张桌子 *liǎng zhāng zhuōzi* ‘dwa stoły’, 五本书 *wǔ běn shū* ‘pięć książek’, 这个人 *zhè ge rén* ‘ten człowiek’. Klasyfikatory mogą wpływać na znaczenie rzeczowników, np.

korzysta przede wszystkim z fonologii, gramatyki oraz słownictwa mowy obszaru pekińskiego, choć nie jest z nią tożsamy.

¹¹ Wyróżnia się trzy sposoby przedstawiania podstawowego szyku wyrazów w zdaniu: inwersja, topikalizacja, użycie partykuły przesuwającej dopełnienie przedmiotowe (zob. Zajdler 2010, s. 31).

¹² Gdy rzeczownik jest jednocześnie klasyfikatorem, nie stosuje się dodatkowego klasyfikatora, np. 六天 *liù tiān* ‘sześć dni’, 六年 *liù nián* ‘sześć lat’.

wyrażenie 一节课 *yī jié kè* oznacza ‘jedną jednostkę lekcyjną’, a wyrażenie 一门课 *yī mén kè* – ‘jeden kurs, jeden przedmiot’¹³.

Okolicznik czasu w języku chińskim znajduje się na początku zdania: przed podmiotem lub po nim. Czas określany jest od ogółu do szczegółu.

(3) 他昨天晚上十一点吃了晚饭。

Tā zuótiān wǎnshang shíyīdiǎn chī le wǎnfàn.

on wczoraj wieczór 11 godzina jeść PART kolacja

On zjadł kolację wczoraj o 23.

Okolicznik miejsca występuje przed orzeczeniem (ale zawsze po okoliczniku czasu), w przypadku gdy wykonawca czynności musi zająć to miejsce, aby ją zrealizować, albo po niektórych orzeczeniach czasownikowych, jeśli zdanie informuje, jaką pozycję obiekt osiąga po zrealizowaniu czynności określonej przez czasownik¹⁴.

(4) 我在中国学过汉语。

Wǒ zài Zhōngguó xuéguo Hànyǔ.

ja LOC Chiny uczyć się PART¹⁵ język chiński

Uczyłem/am się chińskiego w Chinach.

(5) 叶子落在地上。

Yèzi luò zài dìshang.

liść spadać LOC ziemia LOC

Liście spadają na ziemię.

Ponadto, opisując położenie danego obiektu bądź działania, nie tylko umieszcza się przyimek 在 *zài* ‘w, na’ przed okolicznikiem miejsca – w celu doprecyzowania położenia po okoliczniku stosowany jest także postpozycyjny sufiks, np. 上 *shàng* ‘na’, 里 *lǐ* ‘w środku’, 下面 *xiàmiàn* ‘pod’.

¹³ Klasyfikatory dobierane są do kategorii rzeczownika, np. rzeczy okrągłe (颗 *kē* – jabłko, serce, gwiazda), rzeczy cienkie i podługne (条 *tiáo* – spodnie, ryba, smok) (zob. Zemanek 2013, s. 90–96).

¹⁴ W zdaniu z postpozycją okolicznika miejsca nadawca kładzie nacisk na miejsce, w którym odbywa się czynność (lub w którym obiekt się znajduje), a nie na sam fakt jej wystąpienia. Wyjątkiem jest czasownik 住 *zhù* ‘mieszkać’, jego pozycja nie wpływa na znaczenie zdania (Yip, Rimmington 2004, s. 128).

¹⁵ 过 *guo* – partykuła aspektowa wskazująca na doświadczenie, które miało miejsce w przeszłości.

(6) 把那本书放在桌子上。

Bǎ nà běn shū fàng zài zhuōzi shang.

OM tamten CL książka położyć LOC stół LOC

Położyć tamtą książkę na stole.

Zdanie z partykułą 把 *bǎ* jest przykładem wspomnianego wcześniej odstępstwa od szyku zdania *podmiot – orzeczenie – (dopełnienie)*. Jej funkcja polega na wskazaniu, jak wykonano daną czynność lub jakiej zmiany dokonano w stosunku do dopełnienia. Aby użyć 把 *bǎ*, muszą być spełnione trzy warunki: 1) orzeczenie musi być czasownikowe i wyrażać działanie; 2) dopełnienie musi być sprecyzowane, najczęściej istniejące w świadomości obu rozmówców; 3) czasownik musi zostać zmodyfikowany przez inny element (np. partykułę 了 *le* oznaczającą zmianę stanu). Struktura zdania z 把 *bǎ* jest następująca: podmiot + 把 *bǎ* + dopełnienie + orzeczenie + element modyfikujący (zob. Huang, Li 2016, s. 108–109).

(7) 我把那本书放在书包里了。

Wǒ bǎ nà běn shū fàng zài shūbāo lǐ le.

ja OM tamten CL książka położyć LOC plecak LOC PART

Włożyłem/am tamtą książkę do plecaka.

W przykładzie (7) wykonawca czynności zmienia położenie książki z nieokreślonego na wewnątrz plecaka. Zastosowanie polskiego szyku zdania: *Włożyłem/am tamtą książkę do plecaka* (*我放那本书在书包里; *Wǒ fàng nà běn shū zài shūbāo lǐ*) byłoby błędne.

3. EKWIWALENCJA FUNKCJI PRZYPADKÓW JĘZYKA POLSKIEGO W JĘZYKU CHIŃSKIM

Rozpoczynając naukę języka polskiego, rodzimy użytkownik języka chińskiego zwykle po raz pierwszy spotyka się z takimi kategoriami, jak rodzaj gramatyczny rzeczownika i przymiotnika czy koniugacja. Zapoznaje się też ze strukturami, które funkcjonalnie realizuje w swoim języku, choć w odmienny sposób, np. aspekt czasownika czy strona bierna. Jak już powiedziano, także deklinacja nie występuje w języku chińskim, lecz funkcje, które pełnią poszczególne przypadki w polszczyźnie, mają pewne odzwierciedlenia w chińszczyźnie.

3.1. MIANOWNIK – 主格 *ZHŮGÉ*¹⁶

Formę mianownika liczby pojedynczej student przyswaja naturalnie wraz z opanowywaniem materiału leksykalnego i poznawaniem kategorii rodzaju gramatycznego, niezależnie od poziomu swojej świadomości na temat przypadków. Na poziomie A1 używa mianownika w funkcji podmiotu (8) oraz jako orzecznika w orzeczeniu imiennym (9).

(8) Dziewczyna śpiewa piosenkę.

女孩子在唱歌。

Nǚháizi zài chàngē.

dziewczyna PART¹⁷ śpiewać piosenka

Jak wskazano w poprzedniej części artykułu, w języku chińskim to nie forma gramatyczna wskazuje na pełnienie funkcji podmiotu, lecz pozycja wyrazu w zdaniu. W języku polskim możliwe jest przestawienie szyku zdania (8), np. *Piosenkę śpiewa dziewczyna*, co jest niedopuszczalne w przypadku języka chińskiego; zdanie *歌唱女孩子 będzie niepoprawne.

(9) Ona jest ładna.

她很漂亮。

Tā hěn piàoliang.

ona bardzo ładny

Gdy przymiotnik pełni funkcję orzeczenia, zwykle pomija się łącznik ‘być’, a na jego miejscu umieszcza się przysłówek 很 *hěn* ‘bardzo’. Należy zauważyć, iż w tym przypadku 很 *hěn*, o ile nie jest silniej zaintonowane, nie modyfikuje znaczenia 漂亮 *piàoliang*, ale tworzy strukturę gramatyczną odpowiadającą semantycznie polskiemu orzeczeniu imiennemu, dlatego przykład (9) można przetłumaczyć na język polski jako *Ona jest ładna*. W komunikacji studentów chińskojęzycznych może to skutkować negatywnym transferem i prowadzić do tworzenia zdań eliptycznych typu: *Ona ładna* lub *Ona bardzo ładna*, które są anakolutami.

W języku chińskim występują również konstrukcje z pominiętym przysłówkiem 很 *hěn*, wówczas np. zdanie 她好 *tā hǎo* ‘Ona dobra’ sugeruje, iż porównujemy 她 *tā* z kimś innym, stwierdzając, że 她 *tā* jest ‘lepsza’ niż drugi, porównywany obiekt.

¹⁶ 主 *zhǔ* – dosł. główny; właściciel.

¹⁷ 在 *zài*- partykuła aspektowa informująca, że czynność jest niezakończona.

3.2. DOPEŁNIACZ – 属格 *SHŮGÉ*¹⁸

Dopełniacz pełni funkcję dopełnienia po czasownikach zaprzeczonych (10) oraz po takich czasownikach, jak *śłuchać*, *uczyć się* (11); wyraża też przynależność (12) i kierunek po przyimku *do* (13). Na poziomie A1 jest również stosowany po określeniu miary i ilości, po liczebnikach nieokreślonych i po liczebnikach od 5 wzwyż (funkcjonalnie) (14).

(10) Nie lubię siatkówki.

我不喜欢排球。

Wǒ bù xǐhuan páiqiú.

ja NEG lubić siatkówka

Podstawowym sposobem werbalizowania negacji w języku chińskim jest użycie przysłówków przeczących 不 *bù* lub 没有 *méiyǒu*. Pierwszy z nich łączy się z wszystkimi przymiotnikami i wszystkimi czasownikami z wyjątkiem 有 *yǒu* ‘istnieć, być, mieć’; umieszczenie go przed negowanym wyrazem sugeruje, że aktywność ma miejsce teraz (我不想去中国 *Wǒ bù xiǎng qù Zhōngguó* ‘Ja nie chcę jechać do Chin’). Przysłówek 没有 *méiyǒu* (na północy Chin często skracany do 没 *méi*) występuje przed czasownikiem i sugeruje, iż dana czynność nie wydarzyła się w przeszłości (昨天没有下雨 *Zuótiān méiyǒu xiàyǔ* ‘Wczoraj nie padał deszcz’) bądź jeszcze się nie wydarzyła (他没来 *Tā méi lái* ‘On nie przyszedł’).

(11) Uczymy się matematyki.

我们学数学。

Wǒmen xué shùxué.

my uczyć się matematyka

(12) To są okulary twojej mamy.

这是你妈妈的眼镜。

Zhè shì nǐ māma de yǎnjìng.

to być ty mama POSS/NOM okulary

Przynależność w języku chińskim jest wyrażana za pomocą partykuły dzierżawczej 的 *de* w następującej strukturze: właściciel + 的 *de* + obiekt należący do właściciela. Może być ona pominięta, jeśli po zaimku osobowym następuje określenie wskazujące na relacje rodzinne lub bliski związek (dlatego

¹⁸ 属 *shǔ* – dosł. należeć do; osoba zależna.

w powyższym przykładzie zaimek 你 *nǐ* ‘ty’ nie jest połączony partykulą 的 *de* z rzeczownikiem 妈妈 *māma* ‘mama’).

(13) Jutro idę do kina.
 明天我去电影院。
Míngtiān wǒ qù diànyǐngyuàn.
 jutro ja iść kino

Jeden znak – 去 *qù* – wskazuje zarówno na czynność (iść, jechać), jak i na jej kierunek; niesie podobną informację znaczeniową, co w języku polskim wyrażenie *iść do*¹⁹. U rodzimych użytkowników języka chińskiego wpływa to na produkcję niepełnych zdań typu **Ja jutro do kina*.

(14) Jego syn ma pięć juanów.
 他儿子有五块钱。
Tā érzi yǒu wǔ kuài qián.
 on syn mieć pięć CL pieniądz

W chińszczyźnie wyrazy w liczbie mnogiej nie są modyfikowane przez sufiksy (poza zaimkami osobowymi, które mogą być modyfikowane przez sufiks 们 *mén*, np. *ty + mén = wy*). Jak wspomniano w poprzedniej części, liczebność określana jest przez klasyfikatory. W zdaniu (14) użyty został klasyfikator 块 *kuài*, który odnosi się do podstawowej jednostki monetarnej.

3.3. BIERNIK – 宾格 *BĪNGÉ*²⁰

Typowym kontekstem wprowadzania biernika są sytuacje komunikacyjne dotyczące wyrażania upodobań, np. kulinarnych czy związanych z wolnym czasem. Jego końcówki przypisuje się wyrazom w funkcji dopełnienia po czasownikach takich, jak *jeść*, *pić* (15), a także *lubić*, *czytać*, *oglądać*, *znać* (16) itd.

(15) Moja dziewczyna je zupę pomidorową.
 我的女朋友喝西红柿汤。

¹⁹ W języku polskim przyimek *do* wyraża ruch w kierunku danego miejsca, a chiński znak 去 *qù* określa przemieszczanie się w kierunku przeciwnym do osoby mówiącej. Jednak w komunikatach tworzonych na początkowym etapie nauki funkcje te często są zbieżne.

²⁰ 宾 *bīn* – dosł. *gość*; przeciwieństwo 主 *zhǔ*.

Wǒ de nǚpéngyǒu hē xīhóngshìtāng.

ja POSS/NOM dziewczyna pić²¹ zupa pomidorowa

(16) Mike zna Annę.

麦克认识安娜。

Màikè²² rènshi Ānnà.

Mike znać Anna

Przy zmianie szyku tego typu zdania w języku polskim zmienia się intonacja, ale nie ma to wpływu na znaczenie: *Annę zna Mike* – rzeczownik *Anna* wciąż będzie występował w funkcji dopełnienia ze względu na formę biernika. W języku chińskim funkcję dopełnienia odzwierciedla pozycja wyrazu w zdaniu, stąd umieszczenie słowa *Mike* 麦克 ‘Màikè’ w miejscu *Anna* 安娜 ‘Ānnà’ zamieni podmiot z dopełnieniem.

3.4. NARZĘDNIK – 工具格 GŌNGJÙGÉ²³

Narzędnik jest przypadkiem, który pozwala wyrazić tak podstawowe komunikaty, jak nazywanie narodowości, zawodu itp. czy mówienie o swoich zainteresowaniach. Student na poziomie A1 używa narzędnika jako orzecznika wyrażonego rzeczownikiem po czasowniku *być* (17), jako dopełnienia dalszego określającego zainteresowania (18) czy środek transportu (19), a także w wyrażeniach przymkowych, np. po przymku z (20).

²¹ W tym miejscu warto wspomnieć o specyfice chińskich odpowiedników podstawowych słów łączących się z biernikiem, które mogą powodować transfer negatywny. Przykładowo, słowem wskazującym w języku chińskim na spożywanie zup jest *pić* 喝 *hē*, a nie *jeść*. Czasownik o podstawowym znaczeniu *patrzeć* 看 *kàn* używany jest także m.in. w wyrażeniach *czytać książkę* (看书 *kàn shū* ‘dosł. patrzeć książkę’), *oglądać telewizję* (看电视 *kàn diànshì* ‘dosł. ‘patrzeć telewizję’), *odwiedzać przyjaciela* (看朋友 *kàn péngyǒu*; dosł. ‘patrzeć przyjaciela’). Bezpośrednią znajomość z daną osobą wyrażamy z kolei poprzez czasownik *znać, poznać*, natomiast samą świadomość, kim jest dany człowiek, poprzez czasownik *wiedzieć* 知道 *zhīdào* ‘wiedzieć’ (potencjalny transfer negatywny: **Czy wiesz tego aktora?*).

²² Obcojęzyczne imiona i nazwy własne są zazwyczaj zapisywane w języku chińskim systemem transkrypcji.

²³ 工具 *gōngjù* – dosł. *narzędzie*. Narzędnik w funkcji dopełnienia opisującego narzędzie (wprowadzanej na poziomie A2) analizował w rozprawie doktorskiej J. Deng (zob. Deng 2021).

(17a) Jestem Polakiem/Polką.

我是波兰人。

Wǒ shì Bōlánrén.

ja być Polak

(17b) Moja mama jest nauczycielką.

我妈妈当老师。

Wǒ māma dāng lǎoshī.

ja mama pracować jako nauczyciel

W języku chińskim nie ma czasownika równorzędnego wobec polskiego ‘być’, najbliższym ekwiwalentem jest czasownik 是 *shì*. Może on spełniać funkcję narzędnika w takich sytuacjach, jak np. mówienie o swojej płci czy narodowości. W przykładzie odwołującym się do zawodu często używa się też czasownika 当 *dāng*, jednak jest to czasownik oznaczający pełnienie jakiejś funkcji, nie zaś *być sensu stricto*.

(18) Oni interesują się sportem.

他们对运动感兴趣。

Tāmen duì yùndòng gǎn xìngqù.

oni PREP sport czuć zainteresowanie

Sposobem na wyrażenie zainteresowań jest w języku chińskim np. konstrukcja 对 ... 感兴趣 *duì...gǎn xìngqù*. Przy jej użyciu najpierw pojawia się obiekt, a dopiero potem wyrażenie czasownikowe.

(19) Jedziemy autobusem.

我们坐公共汽车。

Wǒmen zuò gōnggòng qìchē.

my siedzieć autobus

W chińszczyźnie występuje szereg czasowników, które są stosowane w komunikatach dotyczących przemieszczania się: 坐 *zuò* dosł. ‘siedzieć’ – czasownik ogólny wskazujący na przemieszczanie się w roli pasażera, np. 坐公共汽车 *zuò gōnggòng qìchē* ‘jechać autobusem’; 乘 *chéng* – bardziej formalny czasownik ogólny, wskazujący na przemieszczanie się w roli pasażera, np. 乘火车 *chéng huǒchē* ‘jechać pociągiem’; 开 *kāi* – czasownik odnoszący się do przemieszczania się w roli kierowcy, np. 开车 *kāichē* ‘prowadzić samochód’; 骑 *qí* – czasownik odnoszący się do przemieszczania się na pojazdach jednośladowych lub wierzchem, np. 骑自行车 *qí zìxíngchē* ‘jechać rowerem’, 骑马 *qímǎ* ‘jechać konno’ (zob. Deng 2021).

(20) Idę do kina z przyjacielem/przyjaciółką.

我跟朋友去电影院。

Wǒ gēn péngyǒu qù diànyǐngyuàn.

ja PREP przyjaciel iść kino

W celu doprecyzowania, z kim lub z czym dana czynność została wykonana, możemy zastosować takie przyimki, jak 跟 *gēn*, 和 *hé*, 与 *yǔ*, 同 *tóng*. Określenie informujące, z kim/z czym dana czynność została wykonana, występuje zawsze po podmiocie, a przed orzeczeniem, w strukturze: podmiot + przyimek + obiekt, z którym czynność została wykonana + orzeczenie.

3.5. MIEJSCOWNIK – 处格 CHŮGÉ²⁴

Miejscownik to czwarty przypadek systemu centralnego polszczyzny; należą do niego również mianownik, dopełniacz i biernik. Frekwencja tych przypadków wynosi niemal 90 procent form fleksyjnych używanych w polszczyźnie, w związku z czym ich opanowanie ułatwia studentowi poprawną komunikację w większości sytuacji (Gębał, Miodunka 2020, s. 235). Na interesującym nas początkowym poziomie nauczania miejscownik występuje m.in. w wyrażeniach przyimkowych określających miejsce i czas (21) oraz określających obiekt, o którym się mówi lub myśli (22).

(21a) We wrześniu zaczyna się rok szkolny.

九月学年开始。

Jiǔyuè xuénián kāishǐ.

wrzesień rok szkolny zaczynać się

(21b) On urodził się w Polsce.

他出生于波兰。

Tā chūshēng yú Bōlán.

on urodzić się PREP Polska

Informacja o czasie jest podawana bez przyimka, natomiast miejsce jest wskazywane z użyciem 在 *zài*. Występuje również przyimek 于 *yú*, który odpowiada polskiemu przyimkowi *w*. Może wystąpić po orzeczeniu i jest używany zarówno z okolicznikiem czasu, jak i miejsca. Stosuje się go w bardziej formalnych wypowiedziach.

²⁴ 处 *chǔ* – dosł. *miejsce*.

(22a) Myślę o tej sprawie.

我在考虑这件事情。

Wǒ zài kǎolù zhè jiàn shìqíng.

ja PART rozmyślać ten CL sprawa

(22b) Opowiem ci opowieść o Chinach.

我给你讲一件关于中国的故事。

Wǒ gěi nǐ jiǎng yī jiàn guānyú Zhōngguó de gùshi.

ja PREP²⁵ ty opowiadać jeden CL o Chiny POSS/NOM opowieść

Przyimkowi ‘o’ mogą odpowiadać takie znaki, jak 关于 *guānyú* czy 对于 *duìyú*; występują one przed obiektem, którego dotyczy czynność. Jednak z zasady nie stosuje się żadnego przyimka po czasownikach typu 考虑 *kǎolù* ‘rozmyślać’, 讨论 *tǎolùn* ‘dyskutować’, 记得 *jìde* ‘pamiętać’ czy 忘记 *wàngjì* ‘zapomnieć’.

4. PODSUMOWANIE

Jak podkreśla Agnieszka Karolczuk (2014), kontekst glottodydaktyczny rodzi konieczność nieustannego badania i opisywania struktury języka polskiego, a rezultaty tych działań należy dostosowywać do potrzeb związanych z nauczaniem i uczeniem się. Dopasowanie sposobu prezentacji systemu jpjo do odbiorcy chińskojęzycznego jest bez wątpienia aktualną i ważną potrzebą ze względu na wzrost liczby polonistyk działających w Państwie Środka oraz związany z tym zjawiskiem szereg wyzwań.

W prezentowanym artykule podjęto próbę wstępnej odpowiedzi na istotną lukę badawczą, dotyczącą porównywania struktur polszczyzny i chińszczyzny dla celów glottodydaktycznych. Omówiono podstawowe funkcje polskich przypadków (wprowadzane na poziomie A1) w zestawieniu ze specyfiką systemu języka chińskiego. Komparatystyka obu języków pozwoliła wskazać trudności, jakie niesie pierwszy kontakt z polskimi regułami gramatycznymi dla studentów, w których języku nie występuje deklinacja ani jakikolwiek inny rodzaj fleksji. Lektorzy jpjo powinni brać pod uwagę te różnice przy planowaniu zajęć gramatycznych, doborze materiałów wprowadzających i automatyzujących czy określaniu tempa pracy z grupami chińskojęzycznymi. Jednocześnie winni uświadamiać studentom, że funkcje składniowe i komunikacyjne, które pełnią w polszczyźnie poszczególne przypadki, w języku chińskim można wyrazić poprzez inne elementy lub struktury językowe wskazane w przedstawionym omówieniu.

²⁵ 给 *gěi* – przyimek określający adresata wykonywanej czynności.

Mamy nadzieję, że osoby uczące jpjo w grupach chińskojęzycznych – niezależnie od znajomości języka chińskiego – będą mogły wykorzystać zaprezentowane w artykule ekwiwalenty podczas wprowadzania studentów w zagadnienie fleksji imiennej, chociażby poprzez wyświetlenie przykładowych zdań. Chińscy (i znający język chiński) lektorzy mogą ponadto skorzystać ze wskazanych przez nas przykładów podczas stosowania technik bilingwalnych na zajęciach gramatycznych (zob. Wach 2017). Takie aktywności mają na celu uzmysłowienie interesującej nas grupie odbiorców, czym właściwie są przypadki i czemu służą w polszczyźnie. Ostatecznie powinno się to przełożyć na zdolność samodzielnego ugruntowywania wiedzy i jej skuteczne transformowanie na konkretne działania komunikacyjne w języku polskim.

Z pewnością potrzebne są kolejne analizy, poświęcone pozostałym elementom systemu języka polskiego (wykraczające poza fleksję imienną i poziom A1), które umożliwią tworzenie funkcjonalnego opisu gramatycznego, przeznaczonego dla rodzimych użytkowników języka chińskiego.

BIBLIOGRAFIA

- Deng J., 2021, *Studium porównawcze funkcji instrumentalis we współczesnym języku chińskim i polskim* [rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski].
- Fu A., Li W., 2021, Czy język polski może być dla Chińczyków przysłowiową „chińszczyzną”?, w: A. Jasińska, P. Kajak, T. Wegner (red.), *Język polski w Chinach. Z doświadczeń nauczania polszczyzny w Azji Wschodniej*, Warszawa, s. 153–167.
- Gębał P., Miodunka W., 2020, *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego*, Warszawa.
- Huang B., Li W., 2016, *Xiandai Hanyu*, Pekin.
- Instytut Polski – Wydział Kultury Ambasady RP w Pekinie, 2020, *Nauka polskiego w Chinach*, <https://instytutpolski.pl/beijing/pl/nauka-polskiego-w-chinach> [9.12.2024].
- Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P. (red.), 2016, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, Kraków.
- Karolczuk A., 2014, *Opis gramatyczny polszczyzny dla celów glottodydaktycznych. Stan dzisiejszy, potrzeby*, w: A. Mielczarek, A. Roter-Bourkane, M. Zduniak-Wiktorowicz (red.), *Sukcesy, wyzwania i problemy w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Poznań, s. 89–99.
- Kubicka E., Olkiewicz F., Berend M., 2023, *Rola nauczyciela języka w kształtowaniu kompetencji socjokulturowej obcokrajowców w kraju docelowym (na przykładzie chińskich polonistów studiujących w Polsce)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 30, s. 57–69. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.30.04>
- Künstler M.J., 1970, *Pismo chińskie*, Warszawa.
- Künstler M.J., 2000, *Języki chińskie*, Warszawa.

- Li Y., 2012, *Po polsku nie tylko się mówi! Metodyka nauczania kultury w dydaktyce polonistycznej w Chinach*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2(10), s. 263–273.
- Malejka J., 2021a, *Podejście międzykulturowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego w Chinach*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio N”, vol. VI, s. 467–485. <https://doi.org/10.17951/en.2021.6.467-485>
- Malejka J., 2021b, *Nowe wyzwania glottodydaktyki polonistycznej w Chińskiej Republice Ludowej*, „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”, t. 30, s. 187–206. <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2021.30.12>
- Mikulska A., 2016, *Problemy językowe studentów chińskich uczących się języka polskiego jako obcego – próba analizy*, w: E. Jaskółowa, D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek (red.), *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, t. 1, Katowice, s. 647–659.
- Oczko P., 2020, *Studenci chińscy i lektorzy języka polskiego jako obcego: trudności w interakcjach*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 51–56.
- Piotrowska-Rola E., Porębska M., 2017, *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Książka studenta*, Lublin.
- Prizel-Kania A., 2020, *Specyfika postaw i zachowań studentów chińskich jako przedstawicieli kultur kolektywnych w perspektywie glottodydaktycznej*, „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 27, s. 277–290. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.27.15>
- Prizel-Kania A., 2021, *Sposoby zdobywania i przetwarzania informacji w ujęciu neurobiologicznym i kulturowym. Przykład studentów chińskich uczących się języka polskiego*, „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 28, s. 145–157. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.28.10>
- Ruszer A., 2022, *Czynniki rozwoju języka polskiego w Chinach*, „LingVaria”, t. 17, nr 2(34), s. 319–340. <https://doi.org/10.12797/LV.17.2022.34.20>
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 2023, *Di-wu jie Zhongguo Bolanyu jiaoshi jiaoxue gongzuofang*, <https://www.gov.pl/web/zhongguo/v-warsztaty-glottodydaktyczne-dla-lektorow-jezyka-polskiego-w-chinach-cn> [9.12.2024].
- Siwińska B., 2023, *Raport: Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2023*, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”.
- Stempek I., Stelmach A., Dawidek S., Szymkiewicz A., 2010, *Polski krok po kroku. Seria podręczników do nauki języka polskiego dla obcokrajowców. Poziom A1*, Kraków.
- Wach A., 2017, *Odniesienia do języka ojczystego jako strategia uczenia się gramatyki języka obcego: perspektywa polskich uczniów języka angielskiego*, „Neofilolog”, nr 48/1, s. 73–88. <https://doi.org/10.14746/n.2017.48.1.05>
- Yip P., Rimmington D., 2004, *Chinese: A Comprehensive Grammar*, Londyn.
- Zajdler E., 2005, *Gramatyka współczesnego języka chińskiego. Składnia i semantyka*, Warszawa.
- Zajdler E., 2010, *Glottodydaktyka sinologiczna*, Warszawa.
- Zemanek A., 2013, *Chińszczyzna po polsku*, Poznań.